

Digoel: bijna driehonderd mannelijke gedeporteerden die in juni '43 met de ruim tweehonderd gezinsleden die zich bij hen bevonden, naar Australië werden overgebracht, waar de meesten een half jaar later in vrijheid werden gesteld.

Op de zeelieden en de Digoelisten komen wij in deze paragraaf terug – hier willen wij allereerst vermelden dat de meeste Nederlanders en Indische Nederlanders die in Australië met Indonesiërs te maken kregen, zich moeilijk konden ontworstelen aan de mentaliteit die zich in de koloniale samenleving in Indië bij hen had gevormd. Veruit de meesten van die Nederlanders en Indische Nederlanders waren vluchtelingen, op hun beurt dus ontheemden, velen bezorgd over het lot van familieleden en vrienden die niet hadden kunnen vluchten – het is een situatie waarin groepsgevoelens eerder versterkt dan verzwakt worden. Zeker, in de 7 december-toespraak had koningin Wilhelmina gezegd dat na de oorlog in het dan nieuw te bouwen koninkrijk 'voor verschil in behandeling op grond van ras en landaard geen plaats' zou zijn, en daar vloeide uit voort dat autoriteiten en burgers van het koninkrijk al tijdens die oorlog Indonesiërs als gelijken moesten gaan behandelen, maar dat betekende voor de meesten een prijsgeven van opvattingen en houdingen die zij, hetzij van jongsaf, hetzij na hun komst in Indië, als natuurlijk hadden leren zien. Trouwens, er waren er die het koninklijk woord een frase vonden die spoedig in botsing zou komen met de naoorlogse werkelijkheid – dergelijke reacties deden zich ook in bezet Nederland voor.

Enkele weken na de 7 december-toespraak kwam, zoals bleek, van der Plas, uit de Verenigde Staten teruggekeerd, in Melbourne aan. Hij schrok er van de symptomen dat in de geestesgesteldheid van talrijke Nederlanders en Indische Nederlanders niets was veranderd. Eind januari '43 berichtte hij in dezelfde brief aan van Mook waarin hij schreef over het 'door incompetentie en kortzichtigheid van de KPM ten onrechte interneren van een zeer groot gedeelte' der opgesloten Indonesische zeelieden, dat ook bij die Indonesiërs die waren blijven varen, 'grievens' bestonden, 'gebaseerd op een inderdaad grievende behandeling van Nederlandse zijde.' Hij gaf er een voorbeeld van. De *Dutch Club* in Sydney was geopend en bij die gelegenheid hadden enkele Indonesische walklerken van de KPM kosteloos muziek gemaakt; zij waren nadien in de zaal van de club een glas bier blijven drinken maar hadden vervolgens van de in Australië fungerende inspecteur van de Scheepvaart, een oud-KPM-gezagvoerder, te horen gekregen dat zij, zo gaf van der Plas de woorden weer, 'voortaan, wanneer zij een biertje wilden drinken, dat maar in de keuken moesten doen en niet in het bijzijn van Europeanen';